

Examensarbete i fördjupningsämnet

Svenska och lärande

15 högskolepoäng, avancerad nivå

Barnlitteratur ur ett genusperspektiv

”Bete dig som en riktig man, för en gångs skull...”

Literature from a gender perspective

“Behave like a real man, for once...”

Mona Touman

Förord

Det här arbetet har jag arbetat med under min sista termin på grundlärautbildningen (F-3) som jag har läst på Malmö högskola. Jag skulle vilja tacka min handledare som handlett mig i mitt examensarbete. Hon har genom samtal och stöd hjälpt mig att se nya möjligheter att arbeta utefter.

Vidare skulle jag vilja tacka mina vänner och närstående som har hjälpt till med korrekturläsning av arbetet och som haft tålamod och varit stort stöd under min arbetsgång.

Sammandrag

Syftet med studien är att genom att granska tre av de ”mest utlånade barnböckerna” år 2017, som unga barn i 6-9 års ålder läser, genomföra en kritisk ideologianalys samt bildanalys om hur genusordningen och relationer ser ut mellan manliga och kvinnliga karaktärer i böcker samt om hur karaktärernas genus framställs i dem och hur läsaren teoretiskt kan påverkas av det. Böckerna som text- och bildanalysen baseras på är "LasseMajas detektivbyrå" som är skriven av Martin Widmark och illustrerad av Helena Willis.

Studiens teoretiska utgångspunkter är Hirdmans (2001) grundprinciper om hierarki och dikotomi, Hardings (1986) genusordning samt queerteorin om performativt genus.

Resultatet visar att i böckerna skildras en del karaktärer med performativt genus och att en del bryter mot den stereotypiska mallen. Det skildras även traditionella framställningar av genus samt visar karaktärer kunna ha maskulina och feminina genusdrag som anses tillskrivas det motsatta könet. Kvinnliga karaktärer beskrivs oftare med maskulint genus än manliga karaktärer med ett kvinnligt genus. Det råder dikotomier mellan könen, där karaktärer kan skildras som varandras motpoler samt hierarkier där kvinnliga karaktärer går mot manliga yrken medan manliga karaktärer däremot inte går mot kvinnliga yrkesområden. I alla böcker kan läsaren i mötet med texten få ta del av ett par högt uppsatta yrkespositioner med makt, där könsfördelningen inte är jämlik.

Nyckelord: litteratur, genus, genusordning, Lasse & Maja, textanalys, performativt genus, dikotomi, hierarki och barnböcker

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte & frågeställningar.....	2
3. Teoretiska perspektiv och centrala begrepp	3
3.1 Genus och kön	3
3.3 Stereotyp	4
3.3 Hirdmans teori	4
3.4 Genusordning	6
3.5 Queerteori – performativt genus	7
4. Litteraturgenomgång	8
4.1 Barnlitteraturens bakgrund, genusinnehåll och betydelse	8
4.2 Tidigare studier	9
4.2.1 Kvinnlig och manlig identitet – exemplen Malla och Benny	9
4.2.2 Genusframställning	10
4.2.3 Könsstereotyper.....	10
4.2.4 Påverkas flickor och pojkar av litteratur?	11
4.2.5 Pojkflicka eller flickpojke?	12
5. Metod.....	13
5.1 Metodval.....	13
5.2. Urval av undersökningsmaterial	13
5.2.1 Kort beskrivning av utvalda böcker	14
5.3 Text- och bildanalys	15
5.3.1 Kritisk ideologianalys	15
5.4 Genomförande	16
5.4.1 Bearbetning med analysmall	16

5.4.2 Arbetsprocess och kritisk reflektion.....	17
5.6 Tillförlitlighet.....	18
6. Resultat & Analys.....	20
6.1 Lasse och Maja.....	20
6.1.1 Lasse och Maja i "Cirkusmysteriet" (2003)	20
6.1.2 Lasse och Maja i "Brandkårmysteriet" (2014)	21
6.1.3 Lasse och Maja i "Cykelmysteriet" (2013)	22
6.2 Illustrationer	24
6.2.1 Cirkusmysteriet (2003).....	24
6.2.2 Cykelmysteriet (2013).....	26
6.3 Övriga karaktärer.....	26
6.4 Relationer – hierarki och dikotomi	27
6.5 Genusordning	28
7. Sammanfattning & diskussion	30
7.1 Huvudkaraktärers genus.....	30
7.2 Övriga karaktärers genus.....	33
7.3 Genusordning, hierarki och dikotomi	34
7.4 Förslag till vidare forskning	36
Referenser.....	37
Bilaga 1.....	41
Bilaga 2.....	42
Bilaga 3.....	43
Bilaga 4.....	44

1. Inledning

Det är tyst. Alldeles tyst. Endast bläddrandet av boksidor kan höras. Eleverna har sina läseböcker öppna och gör det som ska göras. De sitter vid sin bänk två och två. Då och då hörs ett fnitter eller så. Jag går runt i klassrummet och smyger på mina tår. För jag vill se hur det går. I en bok som en elev läser finns det många färgglada illustrationer, de är alla män på bilden i höga chefspositioner. I en annan bok ser man en mamma och pappa, den ena arbetar som polisman, den andra som brandman. Den tredje bok jag kollar i, ser jag ett bageri, två muskulösa manliga dansöser går passerande förbi.

Det här är en påhittad scen men som den här fiktiva läraren vill jag fortsätta att ha vidöppna ögon för att utveckla mina perspektiv och kunskaper om genus. För att kunna belysa vad som kan skildras i den litteratur som unga barn läser och vad det kan ha för betydelse för deras genusidentitet. Om man inte ifrågasätter eller uppmärksammar vad som kan skildras i böcker, exempelvis framställningen av pojkars och flickors genus eller rådande maktförhållanden mellan män och kvinnor, kan man inte heller aktivt motverka traditionella könsmonster eller främja kvinnors och mäns lika rättigheter, som är en del av läroplanens värdegrund (Skolverket, 2011; Hirdman, 2001). Barnlitteratur upplever jag utgör en stor del av svenskämnet och är ett intressant verktyg som jag som nästan nyexaminerad lärare vill ha fördjupade kunskaper om, för att utveckla en medvetenhet om vad som kan skildras i dem ur ett genusperspektiv.

Jag tycker att det är väldigt viktigt att arbeta med genusfrågor och att man utvecklar en genusmedvetenhet när man i skolan använder barnlitteratur. Därför har jag valt ett ämnesområde där jag skriver om genus och litteratur. I det här examensarbetet kommer jag att göra en undersökningsstudie av tre böcker. Studien kommer att studera framställningen av genus, genusordning samt relationer (dikotomi och hierarki) mellan manliga och kvinnliga karaktärer i böckerna och vilken påverkan det ur ett teoretiskt perspektiv kan ha på läsaren. Det teoretiska perspektivet utgår ifrån tidigare studier medan den teoretiska underbyggnaden baserar på Rosenblatts (2002) transaktionsteori. Det innebär att läsaren vid textmötet tolkar det de läser på olika sätt, antingen genom estetisk läsning; söker efter något som är betydelsefullt för dem eller genom efferent läsning; där läsaren tar avstånd från texten för att kunna analysera eller kritiskt granskar den utifrån olika perspektiv (Rosenblatt, 2002).

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med den här undersökningen är att belysa och utveckla en förståelse av hur genusordning, relationer (dikotomi och hierarki) mellan manliga och kvinnliga karaktärer kan framställas i de tre utvalda böckerna som 6-9 åringar läser samt vilken påverkan det kan ha på dem ur ett teoretiskt perspektiv.

Mina frågeställningar lyder:

- Hur framställs karaktärernas genus i böckerna?
- Hur ser genusordningen och relationer ut mellan kvinnliga och manliga karaktärer?
- Vilken påverkan kan böckerna ha på läsaren utifrån ett teoretiskt perspektiv?

3. Teoretiska perspektiv och centrala begrepp

I det här avsnittet kommer jag att redovisa centrala begrepp som genus, kön och stereotyp som kommer att användas för att analysera och tolka mitt resultat. Därefter kommer det här avsnittet att redogöra för Hirdmans (2001) teori om dikotomi och hierarki, Hardings (1986) teori om genusordning och queerteorin som kommer ligga till grund för min analys av resultatet.

3.1 Genus och kön

”När en liten människa inträder i livet inordnas hon också i kvinnlighetens och manlighetens kultur” (Fagrell, 2000:13). Med det menar Fagrell (2000) att när ett barn föds går det oftast att identifiera barnets biologiska kön, pojke eller flicka, men sedan kommer det barnet i sociala sammanhang möta förväntningar och föreställningar om vad som är manligt respektive kvinnligt (Fagrell, 2000). Det vill säga motsvarar begreppet ”kön” det biologiska könet medan begreppet ”genus” kännetecknar det sociala könet som skapas i sociala och kulturella sammanhang (Blomqvist (red), 2005). Johansson (2005) beskriver två tolkningsversioner av kön/genus där den ena utgår ifrån att egenskaper som kommer utifrån könet orsakar genusegenskaper medan den andra versionen är av en motsatt uppfattning. Här anses genusegenskaperna vara som ett resultat av samhällets influens. Samhället med dess normer har en så kraftig verkan att människor redan i början av ett barns liv lär dem vad som är manligt/kvinnligt och värderingar om hur man ska bete sig. Johansson (2005) menar alltså att människans beteende ser olika ut gentemot flickor/pojkar redan från födelsen. Johansson (2005) påpekar att även om det primärt är män som attribueras med ett maskulint genus och vice versa med kvinnor med ett feminint genus, så finns det alltså avvikelser där individer som har manligt kön kan ha ett feminint genus eller individer som har ett kvinnligt kön kan ha ett maskulint genus. Om sådana individer inte hade existerat så menar Johansson (2005) att begreppen kön och genus hade haft samma betydelseomfång, vilket de inte har. Johansson (2005) visar att två kulturella skillnader mellan könen som är mycket vanliga är att kvinnor är mer inriktade på familjeliv och barn, alltså mer relationsinriktade än vad män är, medan män är mer inriktade på politik, yrkeskarriärer, alltså mer prestationsinriktade än vad kvinnor är. Han anser att dessa stereotypiska perspektiv är en produkt av samhälleliga företeelser – samhällsnormer och maktförhållanden – och som inte tillhör skillnader i de biologiska egenskaperna (Johansson, 2005).

3.2 Stereotyp

Perry R. Hinton (2003) definierar i sin bok *Stereotyper, kognition och kultur* att en stereotyp har tre viktiga beståndsdelar.

1: "En grupp människor känns igen på en viss egenskap" skriver Hinton (2003:11). Med en "viss egenskap" syftar författaren på att det exempelvis kan handla om nationalitet, etnicitet, ålder, kön och sysselsättning där man genom den här identifieringsprocessen utmärker en viss grupp individer från andra människor.

2: I den andra beståndsdelan attribueras gruppen med vissa egenskaper med ytterligare egenskaper. Till exempel om äldre individer är gråhåriga så utmärks alla i den här gruppen även med den här stereotypiska egenskapen.

3: När man kan konstatera att en individ har attribuerats med specifika egenskaper som särskiljs en viss grupp menar Hinton (2003) att den här personen tillskrivs stereotypa egenskaper. Hinton (2003) ger förslaget att en engelsman likt alla andra engelsmän stereotypiskt attribueras med egenskapen att vara förtjust i traditioner på grund av sin nationalitet och stereotypiska grupptillhörighet (Hinton, 2003).

3.3 Hirdmans teori

Samhällets kultur och historia är något som enligt Yvonne Hirdman (2001) påverkar hur individer i samhället ser på genus, vilket hon menar orsakar att mannen ses som en norm medan kvinnan ses som en relation till mannen. Hirdman (2001) menar att det finns ett maktförhållande mellan män och kvinnor som anses som en självklarhet och inte ifrågasätts. På så vis menar hon att maktförhållandet influerar individers handlingar och möjligheter i samhället. Här nedanför kommer Hirdmans (2001) två grundprinciper att redovisas, som visar grundläggande sätt att se på och förhålla sig till man och kvinna.

Den första principen är dikotomi där det redan i början av 400-talet f.Kr. i Grekland har "... funnits ett sätt att tänka kring de två människosorterna vilket byggde på motsatser, kontraster eller dikotomier" skriver Hirdman (2001:35). Det vill säga är mannen (**A**) och kvinnan (**B**) varandras motpoler (hon beskriver det som **A – B**). I den här principen hålls könen isär där Hirdman (2001:36) skriver att "[p]oängen med tonen, formeln **A – B**, är betoningen av det totalt åtskiljande, det särskiljande". Det vill säga åtskiljs mannen och kvinnan genom att de står i motsats till varandra, exempelvis mannen är aktiv är kvinnan passiv (Hirdman, 2001). "Att vara man är att *inte* vara kvinna" skriver Hirdman (2001:64) vilket hon menar är manlighetens första lag som aktiveras när **A** ställs tillsammans med **B**.

Den andra principen Hirdman (2001) talar om är hierarki (hon beskriver det som **A – a**) där mannen (**A**) är normen och värderas högre än kvinnan (**a**). Hirdman (2001) beskriver kvinnan (**a**) som en ”ofullgången man” (Hirdman, 2001:29). Det vill säga att det är ”... i jämförelsen som **a** formas – ständigt vägd och mätt i relation till **A**” (Hirdman, 2001:35). Det existerar alltså en maktskillnad mellan könen, där mannen ses som det ideala medan kvinnan anses var inkomplett och bedöms/jämförs med den ideala mannen. Det Hirdman (2001) kallar för **a** har varit en biprodukt av en ideologisk och normativ utveckling utefter **A – B** relationsformeln (dikotomi) kring hur man tänker om kvinnan. I den här grundprincipen finns det även dikotomier där om mannen beskrivs med begreppen ”form/hetta/struktur...” beskrivs kvinnan med definitionerna ”formlöshet/kyla och fuktighet och icke-struktur” (Hirdman, 2001:29).

Det finns även en hierarki i **A – B** relationen där mannen anses som normen: ”Att vara man är att vara normbärare” skriver Hirdman (2001:65) och menar att kvinnan är den som anses som avvikande medan mannen är den som har makten. Nationalencyklopedins definition om dikotomi förtydligar att en världsbild präglad av dikotomier även har hierarkier där den ena individen i formeln **A – B** överordnas den andra. Det vill säga har mannen genom historien varit i centrum medan kvinnan har nedvärderas. Vidare har mannen makten och överordnar kvinnan genom att det män gör värderas högre och ses som mer värdefullt, de tjänar mer än kvinnor och till stora delar är de som befinner sig inom maktpositioner i samhället (Nationalencyklopedin, 2018).

Hirdman (2001) påpekar vidare att samhället främst konstruerar genus utifrån synsättet att se män och kvinnor som innehavare av typiska biologiska egenskaper från sitt medfödda kön (**A-B**). Isärhållandet av könen skapar alltså kvinnans underordning (Hirdman, 2001). Toril Moi (1994) vidareutvecklar i artikeln ”Att erövra Bourdieu” (1994) att en könslig underordning huvudsakligen är en påföljd av symboliskt våld, där habitus formar de traditionella relationerna mellan de olika könen som legitimt berättigar männens dominans över kvinnorna. Enligt Pierre Bourdieu uppkommer människans habitus genom individens rörelser, ansiktsuttryck, beteende, gester, perspektiv på omvärlden och hur hen går. Hur människan använder sin kropp och vad den utrustas med, exempelvis kläder, smink och beteende gör så att kroppen ständigt blir en påminnelse om de sociala maktrelationerna som finns i samband med könet (Moi, 1994). Han menar även att vuxnas handlingar som att lära ett barn att klä på sig eller att äta, påtvingar barnet utsagda tankesätt om hur man berättigat ska hantera sin egen kropp i samband med en själv och i koppling till andra (Moi, 1994).

Nikolajeva (2004) har gjort ett abstrakt schema över typiska manliga och kvinnliga drag, det vill säga könens dikotomier, där hon har kategoriserat typiska könsstereotypiska drag av kvinnor och män. De här begreppen kommer jag ta del av när jag analyserar litteraturen (Nikolajeva, 2004).

Män/pojkar	Kvinnor/flickor
Starka	Vackra
Våldsamma	Aggressionshämmade
Känslokalla, hårda	Emotionella, milda
Aggressiva	Lydiga
Tävlande	Självvuppoftande
Rovgiriga	Omtänksamma, omsorgsfulla
Skyddande	Sårbara
Självständiga	Beroende
Aktiva	Passiva
Analyserande	Syntetiserande
Tänker kvantitativt	Tänker kvalitativt
Rationella	Intuitiva

N

*Nikolajevas (2004)
schema*

3.4 Genusordning

Sandra Harding (1986) har som Hirdman (2001) ett perspektiv om upprätthållningen av könsordningen där könen ses som varandras motpoler (dikotomi). Men Harding (1986) har även ett perspektiv om att män kan ses som en norm (hierarki) och därför påverkar arbetsfördelningen (Harding, 1986). Medan Hirdman (2001) fokuserar på relationer mellan kön, fokuserar Harding (1986) på hur könsordningen ser ut på olika arenor i samhället (Harding, 1986), vilket även kan benämnas som genusordning. Hardings teori om genusordningen inrymmer olika nivåer: där det på *symbolisk nivå* existerar föreställningar om kön som förmedlar en beskrivning om ”hur män och kvinnor *är* och *bör* vara” (Gannerud, 2001:12). Vidare kan man säga att det som anses kvinnligt respektive manligt kan beskrivas som gemensamt exklusivt och i stark motsats till varandra. Sådana föreställningar, som Hirdman (2001) tidigare påpekade, kan framstå som en självklarhet och något naturligt, som man inte ifrågasätter (Hirdman, 2001; Gannerud, 2001). På *strukturell nivå* kan de föreställningar som finns på symboliskt nivå användas för att motivera och styrka sin

behörighet, till exempel genom hur ”olika sociala aktiviteter eller ekonomiska förhållanden är organiserande” (Gannerud, 2001:13). Vad det innebär är att det finns en struktur, samhällets könsarbetsfördelning, där män och kvinnor ofta finns inom olika områden och olika positioner. Genusordningens sista nivå kallas för *individnivån* där samhällets genusordning skapar konsekvenser för det individuella könet, som är essentiell för om hur individen kan forma sitt liv och sin identitet i social kontakt med sin omgivning (Gannerud, 2001).

Kåreland (2005) vidareutvecklar definitionen om vad genusordning är för något genom att beskriva det som att ett samhälle byggs på det, där det finns ett tydligt mönster mellan vad som är manligt och vad som är kvinnligt samt om vad som kan ses som mäns respektive kvinnors sysslor och beteende. Hon påpekar att det manliga är överordnat det kvinnliga och värderas högre, där det som sagt finns en hierarki mellan könen. Kåreland (2005) syftar vidare på att unga tjejer redan tidigt är medvetna om sitt utseende där ”... kroppen och kläderna får en viktig symbolisk betydelse” (Kåreland, 2005:11).

3.5 Queerteori – performativt genus

Jag kommer förutom ovanstående begrepp och teorier att fokusera på ett begrepp som används inom queerteorin: performativt genus. Performativt genus är ett förhållningssätt till genus. Butler (1990) menar att utförandet av de beteenden, handlingar och gester som förknippas med ett specifikt kön bildar individens identitet och på så sätt visar individen sin genustillhörighet genom att utföra de här handlingarna (Butler, 1990). Performativ innebär vidare att genus inte är något som man är, utan något som görs. Där det manliga respektive kvinnliga är kulturella, diskursiva konstruktioner, som görs utefter existerande normer i samhället. Genom att efterlikna och leva i enlighet med genusnormen så garanterar man även att normerna upprätthålls och förstärks (Butler, 2005).

4. Litteraturgenomgång

I det här kapitlet kommer först barnbokens historia, genusinnehåll och betydelse för barnet/läsaren att belysas och redovisas. Därefter beskrivs den tidigare forskningens resultat om genusframställningar i barnboken och vilken påverkan böcker har på barnets genusidentitet.

4.1 Barnlitteraturens bakgrund, genusinnehåll och betydelse

Barnlitteraturutgivningen började under sent 1700-tal och tidigt 1800-tal att kraftigt växa fram med ett fokus på barn som kommersiell målgrupp, där böckerna kategoriserades in i flick- och pojkböcker (Kåreland, 2008). Böckerna hade ett syfte att vara undervisande och fostrande (Kåreland, 1994; Nikolajeva, 2004) där de fokuserade på olika saker beroende på vilken könsgupp de riktade sig mot. Pojkböckerna skildrade oftast äventyr med spännande prövningar och de hade en betydligt större aktionsradie än flickböckerna som hade en liten aktionsradie, där koncentrationen bland annat befann sig på vardagslivet, hemmet och relationer (Kåreland, 2008). Enligt Kåreland (2008) framställde de här böckerna samhällets förväntade föreställningar om hur pojkar respektive flickor skulle leva, bete sig och vara som individer utefter sitt biologiska kön (Kåreland, 2008). Kärrholm & Tenngart (2012) vidareutvecklar med att påpeka att böcker som barn läser i själva verket innehåller vuxna individers idéer om "... hur ett barn är, hur det ska vara och hur det bör vara" (Kärrholm & Tenngart, 2012:31).

Kåreland (2006) påpekar dock att det finns en risk med att läsaren (pojkar som flickor) möter traditionella könsskildringar om vad (och hur) en pojke respektive flicka ska vara eller agera. Konsekvenser menar Kåreland (2006) kan bli att man stänger in barnet i traditionella könspositioner. Något som inte främjar dem eller ger dem varierande förebilder och på så vis hindrar barnen från att utveckla en könsidentitet som är till nytta för dem (Horgby, 2006). Dock påpekar Louise M. Rosenblatt (2002) att det måste ske en transaktion mellan läsaren och texten, där läsaren omvandlar symbolerna i boken till meningsfulla sammanhang utefter sina egna existerande värderingar och föreställningar. Det här kallar hon för transaktionsteori. "Rosenblatt använder två begrepp för att förklara hur läsaren kan förhålla sig till texter på olika sätt. De två begreppen är *estetisk* (eng aesthetic) och *effeent* (från latinets *effero*, "föra bort")" (Rosenblatt 2002:92). Rosenblatt (2002) syftar på att läsaren kan möta en text på två

olika sätt, det vill säga antingen genom estetisk läsning eller efferent läsning. Författaren menar att begreppet estetisk läsning innebär att läsaren i texten försöker finna något som har ett värde för den individen. Det andra begreppet efferent läsning innebär däremot att läsaren har ett utanförperspektiv där läsaren ”analyserar, värderar eller kritiskt granskar den ur olika perspektiv...” (Rosenblatt, 2002:92) för att till exempel ta reda på författarens budskap eller berättarstruktur. Vidare menar Rosenblatt (2002) med transaktionsteorin att ingen läsare är som ett blankt papper vid textmötet utan de tolkar det de läser utefter sitt eget förråd av tidigare kunskaper och som sagt antingen söker efter något som är betydelsefullt för dem eller ställer sig utanför texten och analyserar det som skildras i texterna (Rosenblatt, 2002).

Under 1960-talet börjar den könsuppdelade barnlitteraturen, med målgrupp för pojkar och flickor, att ifrågasättas av kritiker. Flickboken – den skära pek-boken - kunde visa bilder som föreställde en tallrik, kläder, frukt och en potta. Pojkboken – den blåa – däremot skildrade en helt annan bild. Som bil, båt, flygplan och buss. De här böckerna menar Kåreland och Lindh-Munther (2005) var utformade med syftet att styra flickor och pojkar mot olika intressen och aktiviteter (Kåreland & Lindh-Munther, 2005), det vill säga de A-B relationer om köns motpoler som Hirdman (2001) talar om. Fastän att de här pojkböckerna hade blivit kritiserade för sin realitetsförfälskning om kvinnor eller om mannens brutalitet, fortsatte de här stereotypiska dragen ändå att ta en stor plats i böckerna under 1900-talet (Kåreland, 2008).

4.2 Tidigare studier

Tidigare studiers resultat angående karaktärers genusframställningar i litteratur, pojkar och flickors maskulina och feminina genusdrag, genusöverskridande samt bokens utformning i samband med genus och dess påverkan på läsaren, har i det här avsnittet valts ut som fokusområde. De här tidigare studierna har valts ut för att i diskussionsavsnittet kunna diskutera, jämföra samt sätta i samband med min studies resultat.

4.2.1 Kvinnlig och manlig identitet – exemplen Malla och Benny

Kåreland (2005) har i en studie undersökt och ställt böckerna *Malla* (Eva Eriksson) och *Benny* (Barbro Lindgren & Olof Landström) emot varandra för att se på hur flickans och pojkens könsidentitet byggs upp. Benny konstruerar sin genusidentitet genom ”... att vara annorlunda och genom att betona det som är olikhet det kvinnliga” (Kåreland, 2005:39). Benny gör uppror

mot föräldrarnas makt, rymmer sin väg med ilska, visar förmågor att vara oberoende och självständig samt att han agerar på eget ansvar. Kåreland (2005) tolkar bland annat Benny som en busig och olydig pojke.

Malla är däremot en relationsinriktad tjej som anpassar sig till hennes värderingar och identifierar sig med mormodern och därför inte revoltera eller protestera som Benny väljer att göra. Det vill säga genom att han varken vill vara feminin i sin karaktär eller vill utföra det hans mor ber honom om. Istället gör Benny det han vill på sina egna villkor. Det tydliggörs även i Kårelands (2005) studie att det finns en betydlig skillnad i aktionsradien, där Bennys är mycket större än Mallas. Benny når längre ut i världen och har en större rörelsefrihet, något som Kåreland (2005) menar är återkommande hos pojkar i många andra studier och Benny upptäcker även livsvillkor utanför hemmet och har en drivande kraft att utforska. Malla är däremot motsatsen, där hon är mer kontrollerad. Flickans utflykt består av att gå raka vägen till affären. Exemplet som Kåreland (2005) ger är att flickan hjälper till med att gå till affären för att handla och på så vis förmedlar Malla en traditionell bild till läsaren att flickor bland annat har sina uppgifter i hemmet och att vara hjälpsam (Kåreland, 2005).

4.2.2 Genusframställning

Evans och Davies (2000) studie undersökte sex läroböcker där de kollade på genusframställningen med fokus på hur pojkar och flickor framställdes i dem. Resultatet visade att antalet manliga och kvinnliga karaktärer hade en relativ jämn fördelning. Dock visade det sig en stor skillnad när Evans och Davies (2000) granskade framställandet av den manliga karaktären. De blev oftast beskrivna som diskuterande, tävlingsinriktade och aggressiva. Kvinnor däremot framställdes som passiva och med förmågan att uttrycka sina känslor (Evans & Davies, 2000). Kåreland och Lindh-Munther (2005) vidareutvecklar med att nämna att pojkar relateras till styrka och aktivitet medan ackommoderande och passivitet relateras till flickor, dock påpekar de även att det såklart finns undantag för båda könen (Kåreland & Lindh-Munther, 2005). Wharton (2005) har även undersökt genusframställning i litteratur och understryker vikten av att se på hur genus framställs då hon menar att läsaren genom böcker försöker finna framställningar om genus i dem (Wharton, 2005).

4.2.3 Könsstereotyper

Angerd Eilards (2008) studie undersökte läseböcker, där det vid början av 1990-talet visade sig att flickor/kvinnor framställdes som starka och ambitiösa individer. Vidare in på 2000-

talet framställdes det feminina könet som självständiga och med den maskulina rollen. Däremot visade resultatet sig annorlunda för pojkar/män under 1990-talet då de framställdes som mer beroende, patetiska och svaga individer. Eilard (2008) påpekade dock att det feminina könet kunde bli förtryckta om de överskred den maskulina gränsen alltför mycket, vilket man kan se i exemplet "Vi läser" (Almqvist & Wiksell/Liber, 1989). Elin har "rätt proportion av femininitet och maskulinitet i den symboliska identiteten" (Eilard, 2008:298). Författaren menar att det finns "genusgränsvakter" vars syfte är att förlöjliga en individs identitet om hon överskrider antingen den maskulina gränsen alltför mycket eller visar stora tecken på feminina svagheter (Eilard, 2008).

4.2.4 Påverkas flickor och pojkar av litteratur?

I artikeln "Gender stereotypes in children's books" diskuterar Peterson och Lach (1990) hur flickor respektive pojkar påverkas av kvinnliga och manliga föreställningar i böcker. Peterson och Lach (1990) lyfter fram att bokens utformning i samband med kön och genus kan ha omfattande betydelse för ett barns perception och förståelse av det samhälle de lever i. Det vill säga kan språket och illustrationer i böcker påverka barn genom att det framställs vad som är acceptabelt för pojkar/flickor och män/kvinnor (Peterson & Lach, 1990). "Barnböcker liksom annan litteratur uttrycker kulturella värderingar och tydliggör sociala mönster och förmedlar därmed även samhällets syn på vad som är feminint och maskulint" skriver Kåreland och Lindh-Munther (2005:125). De menar att barnböcker kan framställa representationer till båda könen av hur en flicka eller en pojke kan vara, ska uppträda, vad de kan bli i framtiden och göra som vuxna individer (Kåreland & Lindh-Munther, 2005). Det vill säga kan stereotypiska barnböcker ha en negativ påverkan på barnets identitetsutveckling. Möter barnet stereotypiska könsmonster, där exempelvis det biologiska könet blir negativt framställt i den litteratur de läser, menar Isabella Steyer (2014) att det kan skada barnets självförtroende och självbild vid identitetsutvecklingen. Möter barn däremot litteratur som är stereotypfria, har det utifrån forskning enligt Steyer (2014) visat sig kunna ha en positiv effekt på barnets självuppfattning, på den egna identiteten samt på attityder mot andra individer (Steyer, 2014). Tsao Ya-Lun (2008) har en liknande uppfattning att den litteratur som barn läser inte enbart behöver påverka individens identitet och perspektiv negativt, utan Ya-Lun (2008) menar att böcker även kan eliminera stereotypiska normeringar genom att jämlika roller presenteras i barnböckerna (Ya-Lun, 2008).

4.2.5 Pojkflicka eller flickpojke?

Kåreland och Lindh-Munther (2005) skriver "Att få etiketten pojkflicka är snarast något positivt medan ett begrepp som flickpojke inte existerar" (Kåreland & Lindh-Munther, 2005:133). Författarna syftar på att flera forskare har kommit fram till att flickor till skillnad från pojkar, är de individer som har en tendens att överskrida traditionella genusnormer och att pojkar som har för feminina drag inte blir betraktade som något positivt. Däremot påpekar Kåreland och Lindh-Munther (2005) att det i litteratur kan förekomma manliga karaktärer som bryter mot sitt performativa genus. Evan och Davies (2000) kunde i sin studie se att kvinnliga karaktärer har ökat i de undersökta böckerna och att de skildras med en del manliga drag, vilket författarna upplever har gjorts för att böckerna ska bli mer jämställda. Detsamma kan däremot inte sägas om de manliga karaktärerna. De skildras inte med kvinnliga drag och på så vis kan man inte heller göra mindre stereotypa beskrivningar om de manliga karaktärerna, vilket Evan och Davies (2000) poängterar är viktigt för att ge läsaren en mer varierad framställning av vad som kan ses som manligt, men även om vad som kan ses som kvinnligt som inte är traditionellt stereotypiskt (Evan och Davies, 2000).

5. Metod

I det här kapitlet kommer studiens metod, urval och utgångspunkter till metodval att redogöras för. I metoden kommer det även att presenteras om vilka litteratur som jag valt att granska och en kort beskrivning om handlingen. Därefter kommer genomförandet av analysmall att beskrivas. Avslutningsvis presenteras arbetsprocessen, den kritiska reflektionen och studiens tillförlitlighet.

5.1 Metodval

Studien bygger på en text- och bildanalys som har ett syfte att granska hur tre utvalda böcker framställer karaktärers genus samt hur genusordning och relationer (dikotomi och hierarki) ser ut mellan manliga och kvinnliga karaktärer. Dessutom undersöks det vilken påverkan böcker, ur ett teoretiskt perspektiv, kan ha på läsaren med en transaktionsteoretisk underbyggnad som bas. Jag har valt att använda en text- och bildanalys för att det enligt Nikolajeva (2000) kan skapa en bättre helhet när man kombinerar dem för att se hur karaktärer gestaltas än om man skulle utesluta någon av dem och bara använda en metod. Dessutom kan en illustration ge en annan bild eller mer djupgående information om karaktären som inte beskrivs i texten. Nikolajeva (2000) menar att i illustrationer kan man oftast skönja karaktärers känslor, ansiktsuttryck och klädsel etcetera (Nikolajeva, 2000). Textanalysen som jag kommer använda är en kritisk ideologianalys, som jag kommer förklara lite mer djupgående nedan, som kommer att fokusera på barnlitteratur där jag analyserar texten och dess innehåll utifrån tre genusteorier. Hirdmans (2001) grundprinciper om hierarki och dikotomi, Hardings (1986) teori om genusordning samt queerteorin med fokus på performativt genus. Därefter kommer det analyserande resultatet i diskussionsavsnittet, att sättas i samband och jämförelse med litteraturgenomgången.

5.2. Urval av undersökningsmaterial

Eftersom jag utbildar mig till lärare med inriktning på elever i de lägre åldrarna (F-3) har jag valt litteratur som har dem som målgrupp, det vill säga 6-9 åringar. Urvalet av litteratur valdes på grund av mitt undersökningssyfte, som är att studera barnlitteratur ur ett genusperspektiv. Därför valde jag att utgå från litteratur som är mest eftertraktade hos dem, genom att söka på internet om det fanns någon upplagt topplista. Göteborgs stadsbibliotek blev urvalet där det redovisades ”Mest utlånade barnböcker 2017” (bilaga 4). Utifrån hundra barnböcker intog

författaren Martin Widmarks serie om LasseMajas detektivbyrå de första tio platserna. Av de tio första böckerna valde jag ut tre stycken av dem som fanns befintliga på Malmö högskolas bibliotek.

5.2.1 Kort beskrivning av utvalda böcker

Brandkårsmysteriet (2014), skriven av Martin Widmark och illustrerad av Helena Willis, del 23. I Valleby är det sommar och Lasse och Maja passar på att storstäda detektivbyråns lokaler. När Lasse läser i tidningen ser han att bränder härjar i den lilla staden och hos varje brand har värdefulla saker blivit bestulna. Hos juvelaren Muhammed Karat har ett dyrbart guldhalsband försvunnit och i museet har en dyrbar vas blivit stulen. Detektiverna Lasse och Maja har fått ett nytt fall. Detektiverna misstänker brandkåren som består av brandchefen Jarmo, rökdykaren Yvonne och Kenta som sköter stegen. Men det är närapå att de gör ett stort misstag, när de misstänker fel personer. Lasse och Maja upptäcker vid ett spaningsarbete att det i själva verket är Corina Granat, ägaren av Brandsäkerhet AB som är tjuven och inte brandmännen som Corina nästan lyckades lägga skulden på.

Cykelmysteriet (2013), skriven av Martin Widmark och illustrerad av Helena Willis, del 22. Valleby ska ha ett cykellopp och fyra deltagare, spåkvinnan Tahita, brevbäraren Franco Bollo, flickan Emelie och sist men inte minst, detektiven Lasse ska tävla om att först passera mållinjen. Den som vinner får en guldmedalj och 10 000 kronor som pris. Under tävlingens lopp sker konstiga saker, den ena efter den andra som inte riktigt stämmer. Fusk efter fusk sker under loppet, Franco Bollo som var sist är plötsligt först. Någon har hållt ut häftstift och det medför att tre deltagare tillfälligt är ute ur loppet, tills de lägger cyklarna på ryggen och springer i mål. När detektiverna löst fallet finner man att alla deltagarna förutom Lasse har fuskat.

Cirkusmysteriet (2003), skriven av Martin Widmark och illustrerad av Helena Willis, del 3. På varje plats som CIRKUS SPLENDIDO har varit sker det stölder, värdesaker försvinner spårlöst under föreställningen. Nu ska de komma till Valleby. Polismästaren ska gå i hemlighet med civilkläder. Han tar med sig Lasse och Maja för att spana. Precis som innan så försvinner värdesaker. Lasse och Maja anar snabbt att det är någon från cirkuspersonalen. Är det cirkusdirektören? Eller världens starkaste man Ali Pascha? Varför inte trollkarlen Trocadero som tidigare suttit i fängelse? Men det visar sig vara någon helt annan.

Ballongflickan som är cirkusdirektörens dotter. Det som skiljer sig med den här boken från de andra två är att polismästaren har en väldigt betydande roll och ibland känns det som om han tar mer plats än Lasse och Maja.

5.3 Text- och bildanalys

I *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (2017) tar Esaiasson (2017) upp två olika typer av kvalitativa textanalyser som metod för att analysera en text. Den ena metoden handlar om att man genom analyserandet av en text systematisera innehållet i texten man granskar, där man gör beskrivande analyser för att 1) klargöra innehållet i texten 2) klassificera innehållet i texten. Den andra metoden är en kritisk textanalys som är till för att kritiskt granska en text. Det är den här kritiska textanalysmetoden som jag valt att utgå ifrån vid min analys. Esaiasson (2017) skriver att i en kvalitativ studie innebär det att man ska tolka och förstå det resultat som man har kommit fram till, genom att ha hittat mönster, avvikelser och tolkningar i texter som analyseras. Esaiasson (2017) menar vidare att man genom en kvalitativ textanalys får fram det mest centrala innehållet genom att man analyserar textens helhet och delar (Esaiasson, 2017).

5.3.1 Kritisk ideologianalys

”En idé kan betraktas som en tankekonstruktion som till skillnad från de flyktigare intrycken eller attityderna utmärks av en viss kontinuitet” skriver Bergström & Boréus (2005:149). Författarna menar att en tankekonstruktion som sätts i ett sammanhang kan innebära tre saker. Det skulle kunna vara en föreställning om verkligheten eller en värdering av fenomen men även föreställningar om hur man bör agera. I *Textens mening och makt* tar Bergström och Boréus (2005) upp att en kritisk ideologianalys främst används för att bland annat belysa politiska idéer och debatter, som sedan sätts in i en social kontinuitet med maktförhållanden som fokus. Men den här metoden kan även användas till att avslöja föreställningar som ses som riktighet i samhället eller visar vilka konsekvenser som kan förekomma utefter föreställningars begränsningar (Bergström & Boréus, 2005) och därför har jag valt att använda den här analysmetoden med den utgångspunkten.

”Ideologikritiken kan också genomföras med hjälp av de tre steg... Stegen är analys av själva texten, en diskussion om vad texten refererar till, samt en diskussion om det sociala sammanhanget i vilken texten har producerats” (Bergström & Boréus, 2005:178)

I citatet beskriver Bergström & Boréus (2005) tre steg i den kritiska ideologianalysmetoden som jag följer genom att först analysera de tre utvalda böckerna. Steg två genomför jag genom att undersöka/diskutera hur karaktärernas genus, både i text och illustration, skildras och framställs samt hur dikotomi, hierarki och genusordning i Martin Widmarks böcker kan se ut. Bergström och Boréus (2005) beskriver att det tredje steget ska relateras till exempelvis samhällseliga grupperingar där textens beskrivningar ska sättas i det sammanhang den har producerats till: det vill säga läsaren (Bergström & Boréus, 2005). Den kritiska ideologianalysmetodens tredje steg genomför jag genom att fokuserar på vilken påverkan kategorierna i steg två kan ha för läsaren ur ett teoretiskt perspektiv.

5.4 Genomförande

5.4.1 Bearbetning av analysmall

Det finns ingen mall för den kritiska ideologianalysmetoden och därför har forskaren, enligt Bergström och Boréus (2005), en stor frihet vid utvecklandet av analysmallen (Bergström & Boréus, 2005). Jag har valt att göra tre relativt liknande mallar (bilaga 2 och 3), en för "Lasse och Maja", en för "övriga karaktärer" och en för "illustrationer". Jag valde att göra relativt liknande mallar för att kunna analysera, jämföra och se samband mellan resultatet i de tre böckerna. Analysmallarna har bearbetats så att de utgår från de teoretiska teorier som jag valt att belysa i det här arbetet. Mallarnas (bilaga 2 och 3) syfte är att undersöka om hur karaktärer i illustration och text framställs, om de blir beskrivna med ett symboliskt och strukturellt genus samt om hur karaktärers relationer ser ut mellan varandra genom beskrivningar, sysselsättningar, ansvarsområden och yrkesförhållanden. För att kunna analysera om karaktärerna har ett performativt genus har jag valt att utgå från Nikolajevas (2004) schema om könsstereotypiska drag för män och kvinnor. Till exempel om vem som tillskrivs vara passiv, aktiv, stark och aggressiv etcetera, för att sedan även kunna se vilka karaktärer som bryter mot sitt performativa genus eller vem som kan anses ha feminina/maskulina genusdrag. Eftersom det kan vara svårt att komma på frågor själv vid formandet av analysmallar har jag även valt att kolla på exemplarfrågor för att få inspiration om vilka frågor som kan ställas. En webbsida (www.jamrum.nu) där det finns färdiga frågor (bilaga 1) har såvida delvis varit till stöd vid utformandet av analysmallarna. Webbsidan "jamrum.nu" engagerar sig bland annat i jämlikhets- och jämställdhetsfrågor, aktuell forskning, politiska värderingar samt kvinnor och mäns lika rättigheter och skyldigheter. Webbsidan har ett syfte att stödja den pedagogiska

verksamheten i pågående jämställhetsarbeten. Det är Gävleborgs kommuner och landsting som ligger bakom bilagan (bilaga 1) och webbsidan.

Det material som jag valt att fokusera på och som presenteras i resultatet utgår alltså från ett genusperspektiv och är såvida enbart en del av vad som framställs i böckerna, där andra kategorier som etnicitet, ålder och nationalitet inte undersöks. Den avgränsning som har gjorts i den kritiska ideologianalysmetoden utgår från en tidsaspekt där jag inte kan undersöka om allt som skildras i böckerna, då det hade behövts mer tid till att göra en sådan bred undersökning. Men min studies avgränsning utgår även utifrån synpunkten att modellen i den här kritiska textanalysmetoden samt bildanalysmetoden kan synliggöra skildrande föreställningar som läsaren i sitt text- och bildmöte får stöta på. På så vis kan en diskussion föras fram om vilka konsekvenser eller möjligtvis potentialer det kan ha för läsaren vid mötet av förekommande framställningar eller begränsningar i böcker (Bergström & Boréus, 2005).

5.4.2 Arbetsprocess och kritisk reflektion

”När man väl arbetat sig fram till ett fungerande analysinstrument som man tror ska kunna ge information av intresse för det samhällsvetenskapliga problem som man vill studera, gör man helst en pilotstudie av en liten del av materialet” skriver Bergström och Boréus (2005:50).

Författarna menar att man ska göra en ”provanalys” med den analysmall som man som forskare har skapat och tänker använda för hela studien, för att testa om mallen skulle kunna gå att användas oproblematiskt innan man genomför analysen på hela texten (Bergström & Boréus, 2005:50). Jag började med att först sätta in mig i materialet genom att läsa texten utan att analysera den, för att få en helhetsinblick, som är viktigt innan man börjar analysera (Bergström och Boréus, 2005). Jag har gjort två pilotstudier på *Brandkårmysteriet* (Widmark, 2014), därför att jag vid det första testförsöket misslyckades. Vid den första pilotstudien upptäckte jag att analysmallen inte var tillräckligt väl utvecklad för att användas för hela studien. Det saknades i mallen ett par kategorier som ”aktiv”, ”passiv” och ”sysselsättningar” som resulterade i att jag inte hade tillräckligt med material att analysera. Jag upptäckte även att det var lite problematiskt att analysera alla karaktärer på en och samma gång eftersom att jag då inte kunde fokusera på en viss del, exempelvis som huvudkaraktärerna samt övriga karaktärer och illustrationer i böckerna. Därför bearbetade jag analysmallen där de här tre begreppen lades till samt att mallen blev uppdelad i två delar, bilaga 2 och 3. Vid den andra pilotstudien undersökte jag ”Lasse och Maja” för sig utefter

bilaga 2, där jag på datorn noterade ner alla mina tankar och perspektiv som dök upp under analysen av textmötet. Därefter undersökte jag även ”övriga karaktärer” och ”illustrationer” vid separata tillfällen utefter bilaga 3. Eftersom den andra pilotstudien blev framgångsrik valde jag att använda de här analysmallarna för att kunna analysera de andra böckerna. Det empiriska material som jag erfarit via det andra testförsöket har såvida även använts som studiens resultatmaterial. För att redogöra och synliggöra hur karaktärer skildras och framställs i böckerna har jag i resultatet använt mig av citat och exempel. Däremot har jag i den här studien inte kunnat visa upp böckernas illustrationer då det kräver tillstånd från upphovsmannen, vilket jag dessvärre inte har lyckats få tag på grund av den tidsbrist som arbetet har. Men jag har emellertid gjort tydliga beskrivningar i resultatet för att redogöra för hur karaktärer i illustrationer målas upp samt framställs av illustratören för att genom den kritiska ideologianalysmetoden kunna ge en bredare bild, utöver texten, om vad läsaren i mötet med böckerna kan få stöta på. Eftersom att jag vid flera tillfällen, under arbetets gång har läst böckerna repetitivt har det även medfört att jag har haft en väldigt grundlig förståelse om vad de handlar om och vad de vill representera både indirekt och direkt som har varit till stor hjälp när jag skulle tolka och analysera resultatet.

Jag vill poängtera att studiens intention inte är att peka ut eller visa upp en rätt- eller felsanningsbild om något som sägs eller beskrivs i texter och illustrationer. Syftet är att reflektera över vad som framställs – ur ett genusperspektiv – i just de böcker (Lasse och Maja-serien) som jag valt att undersöka och hur de här framställningarna i sin tur kan påverka läsaren som får ta del av dem vid textmötet. Jag är medveten om att när jag analyserar så har jag en verklighetsuppfattning som kommer från det samhälle som jag lever i och på så vis färgas min uppfattning av samhällets rådande föreställningar. Det som jag anser som manligt och kvinnligt är således en effekt av det samhälle jag lever i, men jag har valt att utgå från Nikolajevas (2004) schema och genusteorier för att inte influerar resultatet med mina värderingar alltför mycket.

5.6 Tillförlitlighet

Enligt Bergström och Boréus (2005) ska man kunna testa empirins och analysens reliabilitet genom att kunna genomföra samma undersökning med samma material vid ett annat eller flera tillfällen och få likadant resultat. De menar att det är viktigt att forskaren ska ha varit konsekvent i sitt analyserande (Bergström och Boréus, 2005). Jag genomförde

undersökningen med fem dagars mellanrum för att jag skulle kunna se om jag varit konsekvent i mina bedömningar och analyseringar. Som forskare har jag enligt Codex (2007) även en skyldighet att se till att studien som jag har gjort är av bra kvalitet (Codex, 2007).

6. Resultat & Analys

I det här avsnittet kommer studiens resultat och analys att redogöras för i fem delar: "Lasse och Maja", "illustrationer", "övriga karaktärer", "relationer – hierarki och dikotomi" och "genusordning". I resultatet tolkas det även om vad läsaren kan få möta i sin läsning. Dock måste det poängteras att det här enbart är teoretiskt samt en tolkningsfråga, då studien inte har undersökt vad verkliga läsare har för perspektiv. Resultatet analyseras vidare med hjälp av studiens teoretiska perspektiv och centrala begrepp där det analyseras om karaktärernas genus och vilka karaktärer/illustrationer som har ett performativt genus respektive vilka karaktärer i Lasse och Maja-serien som bryter mot den föreställningen. Därefter kommer relationer att belysas utifrån Hirdmans (2001) teori om dikotomi och hierarki. Avslutningsvis kommer makt att beskrivas utifrån Hardings (1986) teori om genusordning.

6.1 Lasse och Maja

Lasse och Maja är två barn som har en egen detektivklubb där de löser förekommande fall och brottslighet i Valleby. Författaren Martin Widmark skildrar oftast Lasse och Maja som en karaktär, till exempel "Lasse och Maja stannar vid trottoaren" eller "Lasse och Maja kommer cyklande i korsningen Museigatan – Kyrkogatan" (Widmark, 2003:11). Det här förekommer mest i *Cirkusmysteriet* (2003) där de unga detektiverna inte skildras med så många egna egenskaper. I *Brandkårmysteriet* (Widmark, 2014) skildras båda karaktärerna oftast också som en person, men inte i lika hög grad som föregående bok. För i den här boken tar de egna initiativ och har skilda egenskaper. Däremot är det *Cykelmysteriet* (Widmark, 2013) som är den bok som skiljs åt allra mest ifrån de andra två böckerna. Även om det kan förekomma att de skildras som en karaktär även i den här boken, är det i en väldigt liten utsträckning jämfört med de andra två. Här nedanför kommer de tre böckerna att beskrivas utifrån bland annat vem som tillskrivs vara aktiv, passiv, tar beslut och initiativ, är sammankopplad med fart och rörelse samt vem som gör vad och vilka aktiviteter. Men även om personlighet, egenskaper och känslor.

6.1.1 Lasse och Maja i *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003)

Som tidigare nämnts så beskrivs Lasse och Maja som en karaktär i den här boken. De skildras nästan lika många gånger i bild och observerar och sammanfattar även ledtrådar och fallet tillsammans. Dock vid en närmare undersökning stämmer jämlikheten inte riktigt. De båda tar

beslut och initiativ tillsammans, dock så gör Lasse det några gånger fler än Maja. Lasse tar även rollen som förklarare om hur fallet skulle ha gått till fler gånger än sin detektivpartner. Lasse visar även en självsäkerhet medan Maja visar osäkerhet, ”Dags för lite efterforskningar, säger Lasse och går in på området. Men, säger Maja osäkert och tittar sig omkring... Sedan rycker hon på axlarna och följer efter Lasse, som redan har smitit in mellan cirkusvagnarna” (Widmark, 2003:19-20). Här råden en tydlig dikotomi där Hirdman (2001) menar att mannen och kvinnan är varandras motsatser, med Lasse som säker och Maja som osäker, som hon kallar A-B relation (Hirdman, 2001).

De är båda aktiva men om någon av dem skulle beskrivas som mer passiv så skulle det vara Maja. Båda visar förmågan att ha känslor, exempelvis när de skrattar, är rädda för Ali Pascha eller när de är ivriga. Men i Lasses fall visar han känslor i en mindre utsträckning än sin detektivpartner. Maja är mer känslomässig då hon beskrivs som ivrig, osäker och nyfiken, där känslor enligt Nikolajeva (2004) kan anses tillhöra de kvinnliga dragen (Nikolajeva, 2004). Hon har även en tendens att kalla något som hon anser sött för ”gullig” och är den av dem som köper en ballong av ballongflickan. Trots att de båda är aktiva på sina egna sätt, så kan läsaren vid läsningen av den här texten ändå mer eller mindre få möta en relativt traditionell framställning av genus (performativt genus) ifrån de här två huvudkaraktärerna. Läsaren får även möta en flicka (Maja) som går mer mot de manliga stereotypiska dragen som finns i Nikolajevas (2004) schema än att pojken (Lasse) går in på de kvinnliga (Nikolajeva, 2004).

6.1.2 Lasse och Maja i *Brandkårsmysteriet* (Widmark, 2014)

I den här boken så skildras båda karaktärerna oftast även som en person, men inte i lika hög grad som i föregående bok. I illustrationer syns de lika många gånger vardera men oftare skildras de tillsammans. Lasse och Maja har liknande kläder och neutrala färger, men man kan tolka att författaren och illustratören har haft ett syfte att beskriva dem jämlika. Dock kan man även tolka att kläderna som Maja har på sig, följer idealnormen (A-a) om vad som traditionellt anses manligt (Hirdman, 2001).

Till skillnad från *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003) där Lasse hade den mer beslutsamma rollen, är det i den här boken Maja som har rollen som tar flest beslut, medan Lasse är den som följer. Två exempel visar på det, ”Kom, säger hon. Det är en grej vi måste kolla. Vart ska vi? frågar Lasse. Till Muhammeds guldaffär, svarar Maja och sticker iväg” (Widmark,

2014:33). Och på sida 61, "Men Maja svarar inte. Hon har gått in ett litet fönsterlöst rum bredvid den stora hallen. Lasse följer efter henne" (Widmark, 2014:61). Maja har en mer beslutsam karaktärsroll och kan anses ha ett maskulint genus medan Lasse på så vis med sin passivitet har feminina genusdrag (Nikolajeva, 2004; Johansson, 2005). Lasse har även rollen som uppmuntraren när han påmanar Maja att kämpa på när de cyklar "Öka farten, Maja! flåsar Lasse. Vi är snart framme!" (Widmark, 2014:74). Dock så betyder det inte att Lasse helt och hållet är passiv och att Maja är den aktiva hela tiden, Lasse är bara lite mer passiv i sin roll, men skillnaden mellan dem är inte så stor. Läsaren får i den här boken möta karaktärer som både har maskulina och feminina genusdrag (Johansson, 2005), ett exempel som kan ses i berättelsen när Maja är den som slipar skrivbordet med sandpapper medan Lasse är den som skurar golvet, stereotypiska drag som traditionellt kan tillskrivas det motsatta könet.

Dock ser Lasse fler samband och insikter som har betydelse för fallet än Maja gör, men det betyder inte att hon är hans raka motpol. Maja ser även samband och insikter, bara i en mindre utsträckning än sin detektivpartner. Dessutom så har Lasse kunskaper som kan kopplas till teknik när han lyckas göra en dyrk med en hårnål och ta sig ut ur det rum de sitter fast i. När de befinner sig i det inlåsta rummet, somnar Maja och anses orädd medan Lasse är rädd i mörkret. Det här kallar Hirdman (2001) för dikotomi, (A-B) där kvinnan och mannen hålls isär genom att vara varandras motpoler (Hirdman, 2001). De har alltså båda drag som kan ses som manliga och kvinnliga. Men även om Lasse har ett par stereotypiska drag som kan anses feminina, så har Maja likt i *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003) ändå fler stereotypiska drag än Lasse, (som man kan se i Nikolajevas (2004) schema) som traditionellt kan anses tillhöra den manliga rollen. Läsaren kan genom den här boken få möta en mer varierad skildring om pojkar eller flickor som inte behöver vara på ett traditionellt sätt om hur en man/pojke eller kvinna/flicka ska bete sig (Gannerud, 2001).

6.1.3 Lasse och Maja i *Cykelmysteriet* (Widmark, 2013)

Som sagt i inledningen är den här boken den som skiljs åt allra mest ifrån de andra två böckerna. Redan på framsidan av boken kan man se att Lasse sitter på cykeln medan Maja står bredvid. Lasse är också med bland deltagarna som ska vara med i cykelloppet och därför kan man redan ana att Lasse har en mer aktiv roll i boken. Dock visste jag inte hur aktiv det var förrän jag läste boken. Maja har vid de första sidorna i boken en relativ aktiv roll som

Lasses tränare. "Hon viftar med armarna och hejar på. Tre till! Kämpa på. Du klarar det, säger Maja. Kämpa!" (Widmark, 2013:12). Men Majas aktiva roll kvarstår inte då hon resten berättelsen skildras med en återkommande karaktärsroll som Lasses understödjare. När Lasse känner sig nervös, "Lite. Tänk om jag cyklar fel? Eller ramlar omkull?" (Widmark, 2013:18) tar Maja ännu en gång rollen som stödjare, "Äsch, säger Maja. Det kommer att gå bra" (Widmark, 2013:18). Läsaren får i den här boken möta en pojke (Lasse) som skildras med karaktäristiska drag som kan kopplas med muskler, fart och rörelse samt möta en flicka (Maja) som för merparten har rollen att stå bredvid och handleda/uppmuntra om vad han ska göra. Det kan man se när: "Lasse gör armhävningar på gräsmattan nedför pulkabacken" (Widmark, 2013:12) och "Varsågod, säger Maja och ger honom ett hopprep. Hundra dubbelhopp" (Widmark, 2013:14) samt "Han kämpar sig upp på toppen av pulkabacken gång efter gång" (Widmark, 2013:16).

Vidare kan man säga att Lasse även överlägset dominerar i framställning av text och i illustrationer då han illustreras många gånger fler än vad Maja gör. Lasse är den som observerar, ser samband och mer än Maja löser ledtrådarna om hur fallet skulle ha gått till. Maja är knappt närvarande, förutom när hon sammanfattar. Det vill säga har Maja en väldigt passiv och stereotypisk karaktärsroll medan Lasse har en aktiv roll som också är stereotypisk för sitt kön. I början av berättelsen har Lasse och Maja båda rollen om att sammanfatta och båda är lika tävlingsinriktade. Det kan man se när Maja frågar Lasse: "Vill du vinna eller inte?" frågar Maja. Lasse nickar..." (Widmark, 2013:16). Maja har enbart ett eget perspektiv på åtta sidor i början av boken där man får se henne sitta i Café Panini & Bernards uteservering. Där blir hon tillfrågad om var Lasse är och vilken roll hon själv har, vilket hon säger att hon är hans tränare. "Då skrattar Sara. Så här sitter du och äter bullar och dricker läsk. Och stackars Lasse ska slitas och svettas ute på vägarna? Jepp, säger Maja nöjt och tar en stor tugga av sin bulle" (Widmark, 2013:26). Det vill säga är Maja nöjd med sin passiva roll, som kan kopplas till genusordningen där det finns föreställningar om hur en kvinna bör vara (Gannerud, 2001) och Maja bekräftar sitt performativa genus genom att efterlikna och leva det (Butler, 2005).

Sedan har Lasse tjugofem sidor ur sitt perspektiv. När Lasse tvivlar på sig själv, är Maja den som uppmuntrar honom vidare. Maja är också den som visar oro för sin kompis när Lasse trillar av cykeln: "Var försiktig" och "Vad är det som händer? frågar Maja oroligt i telefonen" (Widmark, 2013:51) Hon har även rollen som tröstare när Lasse inte kommer först in i mål även om hon själv är besviken, vilket kan ses som "självuppooffrande" och "omtänksam"

(Nikolajeva, 2004). Men även Lasse visar känslor, som besvikelse vid förlusten och medlidande till en av de mottävlande, ”Även om man fuskar, ska man inte behöva frysa på vintern” (Widmark, 2013:93). Det vill säga kan man konstatera att läsaren får möta huvudkaraktärer som i den här boken för merparten skildras med ett performativt genus. Där pojken (Lasse) dominerar med en roll som anses som den aktiva, i rörelse, kopplas till muskler och styrka och där flickan (Maja) är den karaktär som skildras som passiv, uppmuntrande och känslomässig (se Nikolajevas (2004) schema). Därmed skildras knappt varken pojken eller flickan (finns väldigt få undantag) med stereotypiska drag som kan anses tillskrivas det motsatta könet.

6.2 Illustrationer

Helena Willis som är illustratör till Lasse och Maja-serien har illustrerat alla bilder i de tre undersökta böckerna. *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003) är en bok som stödjer texten och lägger inte till så mycket skillnader från vad som beskrivs i berättelsen. Något som måste anmärkas är att den här boken inte har någon färg, men jag har inte lagt så stor fokus på det vid de andra böckerna. *Brandkårs mysteriet* (Widmark, 2014) är till skillnad från den föregående boken mer stereotypisk. Den sista boken *Cykelmysteriet* (Widmark, 2013) är den bok där det finns allra mest stereotypiska drag. Eftersom *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003) och *Cykelmysteriet* (Widmark, 2013) är de som skiljer sig åt allra mest har jag valt att kolla på deras illustrationer. Här nedanför kommer illustrationer att analyseras utefter performativt genus, Nikolajeva (2004) schema om könsstereotypiska drag, genusordning samt Hirdmans (2001) grundprinciper om dikotomi och hierarki.

6.2.1 *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003)

Som sagt så är illustrationerna i den här boken inte så annorlunda från texten. Det kan dock vara som stöd till texten där de tillskriver ytterligare känslor till karaktärerna som inte framkommer i berättelsen. Det finns få karaktärer som har stereotypiska drag som man kan se utifrån Nikolajevas (2004) schema om könsstereotyper. De karaktärer som läsaren får möta som har ett performativt genus är bland annat Ali Pascha, världens starkaste man. Det är något han själv beskriver sig som och blir tillskriven av andra. Han har många stereotypiska drag som man kan se tillhör den manliga kategorin. Han beskrivs som stark, hård och tävlande. När han förlorar mot polismästaren hanterar han det inte så bra. Han har även en historia med våldsamhet där han tidigare hade brutit näsan på en åskådare. Han anses därmed som

aggressiv och det behövs inte så mycket för att han ska bli arg. Det vill säga får läsaren möta en manlig karaktär med ett performativt genus, som skildras väldigt traditionellt utefter sitt stereotypiska könsschema (se Nikolajevas (2004) schema).

En annan karaktär som läsaren får möta, som kan beskrivas ha ett performativt genus är Ballongflickan. Det finns en dikotomi i berättelsen som visar på mannens styrka och flickans svaghet (A-B), det vill säga varandras motpoler (Hirdmans, 2001). "Ballongflickan får kämpa för att få ner ballongen. Hon får akta sig så att hon inte flyger iväg med ballongerna, tänker Lasse" (Widmark, 2003:34). Det här är en tanke när Lasse observerar flickan som får kämpa med att få ned ballongen och sälja den till Maja. Läsaren får i illustrationerna möta två karaktärer som visar en stark kontrast i styrka, men även hur muskulös mannen är medan flickan är smal och klen. Ballongflickan är även klädd för att vara vacker, något som är stereotypiskt för det kvinnliga könet (Nikolajeva, 2004) och Kåreland (2005) menar att unga tjejer tidigt är/blir medvetna om sitt utseende (kropp och kläder) och att den då får en symbolisk innebörd (Nikolajeva, 2004; Kåreland, 2005).

En annan performativ genusskildring är när Ali Pascha utmanar någon i publiken att träda fram och ta ned honom. Den första som antar utmaningen beskrivs som en stor man. Den stora mannen förlorar direkt. Den andra gången accepterar polismästaren utmaningen. Polismästaren var i sin ungdom skolmästare i brottnings. Läsaren får inte se någon kvinnlig karaktär stiga fram, något som kan bero på genusordningen där det finns tydliga mönster om vad som är manligt och kvinnligt, respektive om vad de ska göra och hur de ska vara (Kåreland, 2005). Den här scenen visar en stark genustillhörighet till det manliga könet, exempelvis att vara stark, modig, våldsam och tävlingsinriktad, vilket konsekvent kan bli att genusnormen upprätthålls och att man visar läsaren att en man/pojke ska vara såhär eller att kvinna/flicka inte kan anta samma utmaning på grund av sitt stereotypiska genus (Butler, 2005; Gannerud, 2001; Nikolajeva, 2004).

Den karaktär som kan anses bryta mot den performativa mallen är cirkusdirektören. Han skildras som försiktig och passiv då han låter sin fru köra med honom. Han beskrivs även som nervös och tveksam. Han har inga problem med att visa sina känslor, då han bryter ut i tårar. De här kännetecknen är inte stereotypiska drag som tillskrivs mannen, utan kvinnan (Nikolajeva, 2004). Av sin egen fru beskrivs han inte som en "riktig" man. "Sluta tjuta som en barnunge! säger till slut cirkusdirektörens fru till sin man. Bete dig som en riktig man, för en

gångs skull...” (Widmark, 2003:71). Frun, kan man tolka, har ett perspektiv om att mannen (A) är normen, eller rättare sagt ska vara den ideala mannen. Att cirkusdirektören inte beter sig som en man, kan man även tolka att hon upplever att hans beteende är likt en kvinnas (-a) då mannen ska anses vara i motsats till kvinnans inkompleta karaktärsfigur. Det är inte förrän de sista sidorna av boken som han blir beslutsam och kastar ut sin fru.

6.2.2 *Cykelmysteriet* (Widmark, 2013)

Cykelmysteriet (Widmark, 2013) är den bok där bilderna innehåller flest stereotyper, då det skildras om något som är stereotypiskt hos alla vuxna kvinnor. Servitören Sara har en klänning med ett rosa och blommigt förkläde. De andra kvinnorna i bakgrunden i Caféet och de som står och hejar, bär alla antingen klänningar eller kjolar. De bär även smycken, klackskor samt är kraftigt sminkade och enligt Bourdieu framkommer habitus bland annat genom ens individs sätt att använda sin kropp. Som de här karaktärerna när de utrustar sig själva med smink och kläder som ständigt signalerar till sig själv och andra som en påminnelse om de existerande maktrelationer som finns i koppling till det biologiska könet (Moi, 1994).

De här illustrerande bilderna om kvinnan kan förstås som att det, på symbolisk nivå, ska redogöras för hur en kvinna ska vara eller se ut (Gannerud, 2001), exempelvis vackra och feminina som skiljer sig från mannen (Hirdman, 2001; Nikolajeva, 2004). Det här performativa genuset återkommer faktiskt på alla kvinnliga karaktärer som illustreras i bakgrunden i *Cykelmysteriet* (Widmark, 2013). Dock så kan man tolka att författaren och illustratören har gjort ett medvetet arbete när de har skildrat de kvinnliga huvudpersonerna och bikaaktärer, där de inte framställs som stereotypiska. De har byxor, shorts, tröjor i alla möjliga färger och oftast är de blåa, gula eller orange. Det vill säga kan man se hur läsaren får möta en variation av skildringar i illustrationerna, där en del kvinnor skildras stereotypiskt och del bryter mot den stereotypiska normen.

6.3 Övriga karaktärer

Det finns förutom de nämnda karaktärerna i böckerna ovan, ett par till som skildras med ett performativt genus och de som bryter mot det. De två karaktärer som skildras med ett performativt genus är brandmannen Kenta i *Brandkårsmysteriet* (Widmark, 2014) och cirkusdirektörens fru i *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003). Läsaren får i sin läsning möta en

manlig karaktär (Kenta) som beskrivs som stark: ”Kenta lyfter upp prästen i sina starka armar” (Widmark, 2014:44) och modig: ”Jag har alltid älskat brandmän. Så modiga och starka” (Widmark, 2014:39). Kenta sparar även pengar till att köpa en motorcykel, vilket traditionellt kan anses associeras med mannen. Läsaren får även ta del av en kvinnlig karaktär (Frun) som beskrivs som ilsken, men mer som passiv och beroende av uppmärksamhet och kärlek: ”Jag skulle ha gift mig med Bobo istället för dig, din ... din misslyckade direktörsfjant! Bobo ger mig blommor och säger att han älskar mig” (Widmark, 2003:21). Här kan man se det som Hirdman (2001) beskriver som A-B relation, framställningen av könen som motpoler och som genusteoretiker menar bidrar till det finns en genusordning och dikotomi i samhället (Harding, 1986; Hirdman, 2001).

De karaktärer som bryter mot den performativa mallen är rökdykaren Yvonne och prästen i *Brandkårsmysteriet* (Widmark, 2014). Rökdykaren Yvonne beskrivs som modig och stark. ”Sedan visar hon hur hon kan hugga sönder en trädörr med sin stora yxa” (Widmark, 2014:45). Men hon beskrivs även som självständig då hon istället för sin chef Jarmo, väljer att betala för sina kollegor på Caféet, eftersom hon inte har några problem med pengar. Prästen beskrivs som prillig, i behov av hjälp och svag (då han svimmar) samt rolig (Nikolajeva, 2004). Prästen är en karaktär som oftast blir utskrattad av andra. Även här kan man se Hirdmans (2001) grundprincip (A-B) om dikotomi, att kvinnan är mannens motsats, men i det här fallet värdesätts den kvinnliga karaktären. Yvonne accepteras då det anses positivt att gå från det kvinnliga till det manliga vilket Hirdman (2001) kallar för hierarki (A-a). Men det anses däremot inte lika positivt att en man inte följer den manliga normen och väljer att gå från det manliga till det kvinnliga, vilket ifrågasätts och gör honom till en ”filur” som polismästaren kallar honom (Widmark, 2014:44).

6.4 Relationer – hierarki och dikotomi

I de böcker som jag har undersökt, Lasse och Maja-serien, kan man se båda Hirdmans (2001) grundprinciper, dikotomi (A-B) och hierarki (A-a) i texten. Det finns egenskaper och handlingar som tillskrivs ett visst kön (Hirdman, 2001) och det här förhållningssättet finns synligt bland karaktärerna i böckerna. Läsaren får ta del av många kvinnliga karaktärer som i text skildras som uppmuntrande, oroliga, känslomässiga och i illustrationer utseendefixerande. Det finns såklart undantag (speciellt Maja, Corina och Yvonne) då de kvinnliga karaktärerna går in på den manliga idealnormen (A-a). Dock finns det få undantag

där läsaren får möta manliga karaktärer som skildras med kvinnliga egenskaperna (exempelvis prästen, cirkusdirektören och Lasse). De beskrivs oftare först och främst som modiga, starka, våldsamma, sportiga och bestämda där de sammankopplas med muskler och styrka (se Nikolajeva (2004) schema).

Dessutom syns hierarki (A-a) i böckerna, där läsaren kan möta kvinnliga karaktärer som skildras med manliga yrkesområden och där inga män går in på de yrken som anses kvinnliga. Kvinnor som har yrken som kan anses manliga är exempelvis rökdykaren Yvonne och ägaren Corina Granat (Widmark, 2013). Ett exempel på där Corina ses med aktning på grund av sitt val av yrke är när prästen talar om henne: ”Corina? säger prästen. En utmärkt yrkeskvinna” (Widmark, 2013:80). Corina är ägaren av firman Brandsäkerhet AB och är en karaktär som inte har ett performativt genus då hon beskrivs mer med de manliga dragen. Hon klär sig i byxor och tröja och blir inte stereotypisk målad som de illustrerade bakgrundskaraktärerna i boken. En annan aspekt som gör att hon efterliknar den manliga normen mer är att hon har hand om teknik, det vill säga brandvarnare och har expertkunskaper om det, något som Hirdman anser är typiskt tilldelade män när de träder in i ett kvinnligt yrke (Hirdman, 2001).

Som tidigare nämnts får läsaren inte möta manliga karaktärer som arbetar med typiska kvinnoyrken, som servitör, expedit, kassörska då de skildras av kvinnliga karaktärer. Det kan bero på genusordningens strukturella nivå där det finns en könsarbetsfördelning inom samhället om vad en kvinna eller man ska arbeta med (Gannerud, 2001). Men det kan även bero på att det finns en hierarki, där det som anses vara manligt och där mannens handlingar värderas högre, skulle ses ned på om man skulle sänka sig från en position som ideálnorm till att vara en inkomplett norm (Hirdman, 2001; Kåreland, 2005).

6.5 Genusordning

I Lasse och Maja-serien kan man både på en symbolisk samt en strukturell nivå se den genusordning som Harding (1986) talar om, där det beskrivs om makt, yrkesfördelning, ansvarsområden och positioner (Harding, 1986; Gannerud, 2001) blir synliga. I alla böcker kan läsaren i mötet med texten få ta del av ett par högt uppsatta yrkespositioner med makt. De tillhör polismästaren, brandchefen Jarmo, cirkusdirektören, museichefen Barbro Palm, hotelldirektören Ronny, guldsmedsägaren Muhammed Karat och Brandsäkerhet AB ägaren Corina Granat. Av de här karaktärerna kan man se att utav sju, så är fem av dem män och två

av dem kvinnor. Det finns alltså en tydlig hierarki med flest män med de högsta yrkespositionerna och en betydligt mindre andel som hör till de som är kvinnor.

Dock när de kommer till ansvarsområden, som i exempelvis cirkusföreställningen (Widmark, 2003), får läsaren inte möta kvinnliga uppträdare. Dessutom får läsaren möta män som skildras som beslutfattarna, där den kvinnliga karaktären (förutom Maja) inte alls är närvarande. Även om polismästaren väldigt ofta kan anses som passiv i sin karaktär, är han den som i slutändan tar makten. Polismästaren har i *Cykelmysteriet* (Widmark, 2013) hand om cykelloppets startskott och prisutdelning. I *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003) syns han väldigt mycket då han tar kontroll vid stölden och vid sammanfattningen av utredningen som Lasse och Maja hjälper till med. ”Igen lämnar lokalen! skriker polismästaren” (Widmark, 2003:46). Det är även en man som stänger igen tältfliken på cirkustältet så att ingen kan smita iväg. Som sagt är kvinnan inte närvarande alls vid de besluttaganden och polismästaren har även högre makt än någon av de andra med liknande höga maktpositioner. Han skildras även med en högre makt över de andra övriga karaktärerna, något som man kan se när han tränger sig förbi människor i kön och plöjer sig fram mellan dem för att få bästa platsen på manegekanten samt som han låter kriminella av olika anledningar att gå fria. Det vill säga får läsaren möta en manlig karaktär med den högsta placeringen på hierarki- (A-a) rangordningen (Hirdman, 2001).

När det i *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003) avslöjas vem som har utfört brottet kan man se att ballongflickan – på symbolisk nivå – har en föreställning om ”hur män och kvinnor är och bör vara” (Gannerud, 2001:12) då hon har ett perspektiv om att det är män som utför kriminalitet, är hårda och rovgirig (se Nikoljevas (2004) schema). Det synliggörs i berättelsen när Ballongflickan frågar detektiverna om varför de inte misstänkte Trocadero eller Ali Pascha, för att den ena tidigare hade suttit i fängelse och den andra var hårdhänt. Eller om varför den misstänkta inte var clownen Bobo som ville äga cirkusen eller cirkusdirektören som behövde pengar. Alla nämnda karaktärer har gemensamt att de är män och att de skulle kunna ha ett motiv medan cirkusdirektörens fru som även var misstänkt inte alls blev nämnd här. Man kan tolka att det här kan bero på att hon är av ett kvinnligt kön och att det finns förväntningar och föreställningar om vad som anses manligt respektive kvinnligt i samhället (Fagrell, 2000).

7. Sammanfattning & diskussion

Syftet med studien är att belysa hur dikotomier, hierarkier, genusordningar samt karaktärers genusframställningar ser ut i böckerna, som läsaren får möta i sin läsning och om hur det teoretisk kan påverka dem. Avslutningsvis presenteras ett avsnitt om förslag till fortsatt forskning.

I det här avsnittet kommer jag att besvara följande frågeställningar och diskutera det analyserande resultatet i samband med litteraturgenomgångskapitlet.

- Hur framställs karaktärernas genus i böckerna?
- Hur ser genusordningen och relationer ut mellan kvinnliga och manliga karaktärer?
- Vilken påverkan kan böckerna ha på läsaren utifrån ett teoretiskt perspektiv?

7.1 Huvudkaraktärers genus

I *Cykelmysteriet* (2013) får läsaren möta en pojke (Lasse) som skildras med karaktäristiska drag som kan kopplas med muskler, fart och rörelse. Läsaren får även möta en flicka (Maja) som har rollen att stå bredvid och handleda/uppmuntra honom om vad han ska göra. Det vill säga kan man tolka att läsaren får möta huvudkaraktärer som i den här boken för merparten skildras med ett performativt genus och knappt skildras med stereotypiska drag som kan anses tillskrivas det motsatta könet. Som nämndes i översikten i litteraturgenomgången påpekade Kåreland (2006) att det fanns en risk med att läsaren får möta traditionella könsskildringar om hur en pojke eller flicka ska vara/agera, där konsekvenser kan bli att man låser in dem i traditionella könspositioner (Kåreland i Horgby, 2006). Däremot måste man även notera att det i textmötet mellan läsaren och boken sker en transaktion (transaktionsteorin) där läsaren omvandlar symbolerna i texten till meningsfulla sammanhang utefter deras egna existerande värderingar och föreställningar. Det vill säga genom att i texter antingen söka efter något betydelsefullt (estetisk), ha ett utanförperspektiv för att kunna analysera på avstånd (efferent) (Rosenblatt, 2002) eller att utveckla ett annat perspektiv än de redan har genom läsandet av litteratur.

Det vill säga kan man göra tre tolkningar, där det i den *första* tolkningen skulle kunna vara konsekvent om läsaren vid textmötet söker sig till något som har en betydelse för honom eller henne genom huvudkaraktärerna (Rosenblatt, 2002) och får möta stereotypiska skildringar om

dem i *Cykelmysteriet* (Widmark, 2013). Det vill säga kan konsekvensen vara att läsaren får tydliga beskrivningar om ”hur män och kvinnor *är* och *bör* vara” (Gannerud, 2001:12). Evan och Davies (2000) poängterar i sin studie att det är viktigt att ge läsaren en mer varierad framställning av vad som kan anses vara manligt respektive kvinnligt, det vill säga framställningar som inte är traditionellt stereotypiska för det biologiska könet (Evan & Davies, 2000). Läsaren får alltså i *Cykelmysteriet* (Widmark 2013) inte möta huvudkaraktärer som skildras med en mer varierad genusframställning av hur pojkar eller flickor kan vara och agera. En annan konsekvens med att läsaren får möta de här stereotypiska skildringarna i boken skulle kunna vara att en individs performativa genus kan upprätthållas, då de i textmötet kan få se stereotypiska framställningar som för merparten visar en maskulin pojke och en feminin flicka. Det vill säga kan det här påverka läsaren på individnivå där samhällets genusordning influerar hur läsaren kan forma sin genusidentitet (Gannerud, 2001).

I den *andra* tolkningen väljer läsaren att ha ett utanförperspektiv för att på avstånd kunna analysera eller kritiskt granska de stereotypiska könsskildringarna om Lasse och Maja i *Cykelmysteriet* (Widmark 2013). Jag interpreterar det som att det inte blir lika konsekvent för läsarens genusidentitet att vid textmötet mötas av genusordningen och traditionella könspositioner. Den här tolkningen gör jag på grund av att läsaren i sina tankeprocesser kan analysera eller kritiskt granska om de stereotypa skildringarna i boken är rimliga eller verklighetstroga, genom att använda sitt eget förråd av tidigare kunskaper och erfarenheter (Rosenblatt, 2002). Det vill säga kan läsaren i den här tolkningen välja att ta avstånd från de skildringar i boken som inte stämmer överens med hans egna perspektiv, erfarenheter samt tidigare kunskaper. Med andra ord behöver den här läsaren inte påverkas lika negativt som läsarna i föregående kategori skulle kunna göra i det här textmötet.

I den *tredje* tolkningen, där läsaren vid textmötet kan utveckla ett annat perspektiv än den redan har, tolkar jag det som att läsaren kan få möta en annan synvinkel som den inte är redan är bekant med eller tidigare har stött på. Det vill säga kan en läsare som enbart har läst om pojkar som tillskrivs med feminina genusdrag få ett annat perspektiv – där pojkar tillskrivs med andra egenskaper (exempelvis maskulina) – än läsaren är van vid att möta och vice versa med kvinnliga karaktärer.

I *Cykelmysteriet* (Widmark, 2013) skildras Maja med en passiv karaktärsroll som hon visar sig vara nöjd med och Maja bekräftar sitt performativa genus genom att efterlikna och leva

det (Butler, 2005). Det här resultatet överensstämmer med Kårelands (2005) resultat vilka visade att karaktären Malla även nöjer sig med sin passiva roll då hon anpassar sig till det som förväntas av henne och inte går emot sitt performativa genus (Kåreland, 2005). Wharton (2005) menar att det är av stor betydelse att se på hur karaktärers genus framställs i böcker då läsaren kan försöka leta sig fram till det som de känner sig bekväma med, framställningar som är lika dem själva (Wharton, 2005) och på så vis garanterar man även läsaren att normer upprätthålls och förstärks genom att följa dem (Butler, 2005).

Som det nämndes i översikten av tidigare forskning visade det sig att kvinnliga karaktärer skildrades med en del manliga drag och att manliga karaktärer inte skildrades med kvinnliga drag (Evan & Davies, 2000). En jämförelse med min studies resultat och resultatet från den tidigare forskningen (Evan & Davies, 2000) visar att det delvis stämmer, där kvinnliga karaktärer skildras med en del manliga drag. Dock stämmer mitt resultat inte överens när det kommer till de manliga karaktärerna. Både i *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003) och i *Brandkårsmysteriet* (Widmark, 2014) får läsaren mer eller mindre möta huvudkaraktärer som skildras med maskulina och feminina genusdrag (Johansson, 2005). Dock är de här skildringarna mer tydliga i *Brandkårsmysteriet* (Widmark, 2014). Läsaren får (till skillnad från *Cykelmysteriet*) en mer varierad skildring om pojkar eller flickor som inte behöver vara på ett traditionellt sätt. Till exempel kan Lasse beskrivas med rollen som uppmuntraren, han vågar visar känslor och beskrivs även som osäker medan Maja har rollen som tar beslut och är självsäker. Ett annat exempel om motsatta genusdrag som läsaren kan möta i berättelsen är när Maja är den som slipar skrivbordet med sandpapper medan Lasse är den som skurar golvet. Det vill säga tillskrivs karaktärerna med stereotypiska drag och aktiviteter som traditionellt kan anses tillhöra det motsatta könet.

Peterson och Lach (1990) framställer i sin artikel att bokens utformning i samband med kön och genus kan ha omfattande betydelse för läsarens perception och förståelse om det samhälle de lever i. Det vill säga kan språket och illustrationer i böcker påverka läsaren genom att det framställs om vad som är acceptabelt för pojkar/flickor och män/kvinnor (Peterson & Lach, 1990). Ya-Lun (2008) påpekar dock att böcker även kan eliminera stereotypiska normeringar genom att jämlika roller presenteras i barnböckerna (Ya-Lun, 2008). Därmed kan man hävda att en läsare som söker sig till och accepterar de här huvudkaraktärerna – som skildras med maskulina och feminina genusdrag – även kan få en bredare och mer positiv perception om vad som är acceptabelt för de olika könen. Man kan dessutom hävda att en läsare som inte

väljer att ta avstånd från de skildringar som de läser om, till exempel huvudkaraktärerna i *Brandkårsmysteriet* (Widmark, 2014) – där de inte blir alltför stereotypiskt porträtterade och mer eller mindre framställs med jämlika roller – även kan få en mer positiv synvinkel om vad en pojke respektive flicka kan göra/vara som bryter mot könens stereotypiska föreställningar.

7.2 Övriga karaktärers genus

På liknande sätt kan läsaren genom texter och illustrationer möta karaktärer som skildras med ett performativt genus eller läsa om karaktärer som bryter mot det. Det fanns karaktärer i Lasse och Maja-serien som skildras stereotypiskt och de som bryter mot den normen och läsaren kan på så vis få en framställning om vad som är acceptabelt att göra eller att inte göra (Peterson & Lach, 1990). Kvinnliga karaktärer som går mot den manliga idealnormen (A-a) betraktas i böcker som något som är positivt. Två exempel på det är när karaktären Yvonne beskrivs som modig och stark för att hon arbetar som rökdykare och när Corina Granat ses med aktning på grund av sitt yrkesurval. ”Corina? säger prästen. En utmärkt yrkeskvinna” (Widmark, 2013:80), där man kan tolka att Corinas val av yrke är det som ger henne status.

Därmed är det inte lika positivt att manliga karaktärer har ett feminint genus. En jämförelse med resultaten från tidigare studier (Eilard, 2008) visar att under 1990-talet blev pojkar/män framställda som beroende, patetiska och svaga individer (Eilard, 2008). Karakteristiska drag som inte anses tillhöra det här könet (se Nikolajevas (2004) könsschema). I studiens undersökta böcker finns det två exempel där manliga karaktärer bryter mot deras performativa genus. Den första karaktären är prästen i *Brandkårsmysteriet* (Widmark, 2014) och den andra karaktären är cirkusdirektören i *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003). Prästen skildras som svag, i behov av hjälp samt som prillig och blir utskrattad av andra karaktärer som upplever att han är rolig. Det vill säga målas han upp som en pajas då han inte följer sin stereotypiska ram om hur en man ska vara. Den andra karaktären är cirkusdirektören och av hans egen fru anses inte vara en ”riktig man” då han visar starka genusdrag som anses tillhöra kvinnan. ”Bete dig som en riktig man, för en gångs skull...” (Widmark, 2003:71) är något som cirkusdirektörens fru säger till honom när han är känslomässig och gråter. Det här resultatet med att manliga karaktärer som har feminina genusdrag inte accepteras lika positivt som kvinnor med manliga genusdrag, bekräftar Kåreland och Lindh-Munters (2005) påstående: ”Att få etiketten pojkflicka är snarast något positivt medan ett begrepp som flickpojke inte existerar” (Kåreland & Lindh-Munther, 2005:133). Författarna menar att en manlig karaktär som har för

feminina genusdrag inte blir betraktade som något positivt (Kåreland & Lindh-Munther, 2005) och det kan man se genom skildringarna av prästen och cirkusdirektören där den ena blir förlöjligad och den andra nedvärderad av andra.

Vidare kan man därmed hävda att en läsare som genom texter söker sig till manliga karaktärer – som har ett feminint genus – även kan bilda ett perspektiv om att det är normalt att manliga karaktärer blir negativt porträtterade i den litteratur som de läser. Det vill säga kan den här läsaren utveckla en föreställning om att det inte är acceptabelt att män/pojkar blir alltför feminiserande i sina karaktärsroller. Steyer (2014) påpekar i sin artikel "Gender representations in children's media and their influence" att stereotypiska barnböcker som framställer karaktärer negativt även kan ha en destruktiv influens på läsarens självförtroende samt självbild vid identitetsutvecklingen. På genusordningens individnivå anser jag att det här kan skapa konsekvenser för pojkar när de ska utveckla sin genusidentitet, där de som "flickpojke" kan bli förlöjligade eller anses som avvikande från det som anses som norm (Gannerud, 2001; Kåreland & Lindh-Munther, 2005:133). Det är så att säga acceptabelt att gå från att vara en inkomplett norm till att gå till en idealnorm (Hirdman, 2001) men det är däremot inte lika acceptabelt för en manlig karaktär att göra motsatsen. Det här kan visa upp för läsaren vad som är acceptabelt agerande och beteende för pojkar/flickor och män/kvinnor (Peterson & Lach, 1990).

7.3 Genusordning, hierarki och dikotomi

Den andra frågeställningen fokuserade på hur genusordningen, hierarkin och dikotomin såg ut mellan manliga och kvinnliga karaktärer i litteraturen. Genusordningen är i Lasse och Maja-serien synlig på symbolisk och strukturell nivå där makt, yrkesfördelning, ansvarsområden samt positioner (Harding, 1986; Gannerud, 2001) är urskiljbara. I studiens resultat visade det sig att det fanns en tydlig hierarki med flest män med de högsta yrkespositionerna samt män som beslutfattare medan kvinnliga karaktärer (förutom Maja) var dolda vid de här situationerna. Läsaren får även möta kvinnliga karaktärer som kan skildras med manliga yrkesområden, exempelvis rökdykare och Corina Granat som har hand om teknik i sitt företag. Däremot får läsaren inte möta manliga karaktärer som skildras med kvinnliga yrkesområden, exempelvis som servitör och kassörska som de kvinnliga karaktärerna i litteraturen utför. En läsare som utefter transaktionsteorin (Rosenblatt, 2002) söker sig till om vilka yrken eller maktpositioner som män och kvinnor i litteratur kan ha och framställas med,

kan även i mötet med den här genusordningen och hierarkin som skildras få ett perspektiv om ”samhällets syn på vad som är feminint och maskulint” (Kåreland & Lindh-Munther, 2005:125). Däremot kan en läsare som ställer sig utanför texten kritiskt granska (Rosenblatt, 2002) om den här genusordningen och hierarkin stämmer överens med tidigare kunskaper om vilka yrken och positioner som män och kvinnor kan utöva. Därmed kan man tolka att den första läsaren på individnivå – genom att se hur könsfördelningar och maktfördelningar inom olika områden kan se ut – kan bli påverkade om vad en man eller kvinna kan utföra och vad de ska arbeta med (Gannerud, 2001). Kåreland och Lindh-Munther (2005) menar vidare att litteratur som visar upp en sådan här traditionell skildring kan ge pojkar respektive flickor representationer om hur de ska vara, uppträda samt om vad de kan arbeta och göra som vuxna individer i framtiden (Kåreland & Lindh-Munther, 2005).

I *Cirkusmysteriet* (Widmark, 2003) kan man se att ballongflickan – på en symbolisk nivå – har en föreställning om att det är män som utför kriminalitet, är hårda och rovgirig (se Nikoljevas (2004) schema). Cirkusdirektörens fru som även var misstänkt till brottet, blev inte alls nämnd här, vilket kan bero på att de här dragen (ur ett symboliskt perspektiv) kan anses tillhöra mannen. I böckerna beskrivs även manliga karaktärer oftare först och främst som modiga, starka, våldsamma, sportiga och bestämda där de sammankopplas med muskler och styrka, maskulina drag som man kan se tillhöra män i Nikolajevas (2004) schema. Dock så finns det såklart även undantag (speciellt Lasse, prästen och cirkusdirektören) där män skildras med feminina genusdrag. Det här resultatet överensstämmer mer eller mindre med Evan och Davies (2000) samt Kåreland och Lindh-Munther (2005) resultat vilka visade att män oftast blev beskrivna som diskuterande, tävlingsinriktade, aggressiva och relateras till styrka och aktivitet. Läsaren får även i Lasse och Maja-serien ta del av många kvinnliga karaktärer som i text skildras som uppmuntrande, oroliga, känslomässiga och i illustrationer utseendefixerande. Det finns såklart undantag (speciellt Corina och Yvonne och ibland Maja) då de kvinnliga karaktärerna går in på den manliga idealnormen (A-a). Det här resultatet stämmer även mer eller mindre överens med den tidigare forskningens resultat (Evan & Davies, 2000; Kåreland & Lindh-Munther, 2005) som visade att kvinnor framställs som passiva, ackommoderande samt har förmågan att uttrycka sina känslor.

Förutom att läsaren får se stereotypiska skildringar om ett kön eller får se skildringar som bryter mot de här föreställningarna, får de även möta en stark skildring av dikotomi i berättelsen som visar på mannens styrka och flickans svaghet, något som Hirdman (2001)

kallar för dikotomi (A-B), där män och kvinnor är varandras motpoler (Hirdman, 2001). Läsaren får i texten och illustrationerna möta två karaktärer, Ali Pascha och Ballongflickan som visar en stark kontrast i styrka, men även hur muskulös mannen är medan flickan är smal och klen. Ballongflickan är även klädd för att vara vacker, något som är stereotypiskt för det kvinnliga könet (se Nikolajeva (2004) schema). Kåreland (2005) vidareutvecklar att unga tjejer tidigt är/blir medvetna om sitt utseende (kropp och kläder) och att den då får en symbolisk innebörd (Kåreland, 2005). Därmed kan man hävda att en läsare som vid textsökandet accepterar stereotypiska skildringar och illustrationer – där män och kvinnor är varandras motpoler samt skildrade på ett specifikt sätt som anpassas utefter deras biologiska kön – kan utveckla föreställningar om vad som är ”normalt” eller normen för pojkar/män och flickor/kvinnor. Det vill säga hur vacker en flicka/kvinna ska vara med utseendet i fokus medan en man ska vara muskulös och fokusera på styrka och träning.

7.4 Förslag till vidare forskning

Då jag i den här studien bland annat undersöker hur läsaren teoretiskt skulle kunna påverkas av Lasse och Maja-seriens genusinnehåll hade det varit intressant att forska vidare om hur den svenska läsaren (pojkar respektive flickor) i det rådande samhället upplever att de skulle kunna påverkas av böcker. Men även om vad de har för perspektiv och förståelse om vad som skildras i Martin Widmarks böcker samt om hur medvetna de är om vad som kan skildras (exempelvis genusframställning, dikotomi/hierarki mm.). Jag upplever att det hade varit intressant att gå vidare med det här för att vidareutveckla mina kunskaper om hur läsarna (eleverna) kan bli påverkade av det de läser, vad de väljer att fånga upp ifrån böcker och vad de väljer att inte acceptera samt vad det skulle kunna bero på. På så vis anser jag att man som lärare även får djupare kunskaper om hur man ska kunna arbeta med litteratur samt vilken sorts litteratur som man ska använda sig utav i undervisningen, för att inte påverka eleven negativt eller stänga in dem i traditionella könspositioner.

Referenser

Tryckta källor

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Butler, Judith (2005) *Könet brinner*. Stockholm: Natur och kultur

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Towns, Ann & Wängnerud, Lena (2017) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Wolters Kluwer.

Fagrell, Birgitta (2000) *De små konstruktörerna: flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete*. Stockholm: HLS: Idrottshögskola.

Gannerud, Eva (2001) *Lärares liv och arbete i ett genusperspektiv*. Stockholm: Liber.

Hinton, Perry. R (2003) *Stereotyper, kognition och kultur*. Lund: Studentlitteratur.

Hirdman, Yvonne (2001) *Genus – om det stabila föränderliga form*. Malmö: Liber.

Kåreland, Lena (1994) *Mötet med barnboken: linjer och utveckling i svensk barn- och ungdomslitteratur*. Stockholm: Natur och Kultur.

Kåreland, Lena (red.) (2005) *Modig och stark – eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skolan och förskola*. Stockholm: Natur och Kultur.

Kåreland, Lena & Lindh-Munther, Agneta (2005). "(S)könlitteraturen i förskolan". S.133-150. I Kåreland (red.) (2005) *Modig och stark – eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skolan och förskola*. Stockholm: Natur och Kultur.

Nikolajeva, Maria (2000) *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur

Nikolajeva, Maria (2004) *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.

Rosenblatt, Louise M. (2002) *Litteraturläsning som utforskning och upptäcktsresa*. Lund:

Studentlitteratur.

Skolverket (2011) *Skolverket. (2011) Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.

Tenngart, Paul & , Kärnholm, Sarah (2012) *Barnlitteraturens värden och värderingar*. Lund; Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Bender Peterson, Sharyl & Lash, Mary Alyce (1990) "Gender Stereotypes in Children's Books: their prevalence and influence on cognitive and affective development". *Gender and Education* Vol. 2, No. 2 s. 185-197. Tillgänglig på:
https://www.researchgate.net/publication/248963269_Gender_Stereotypes_in_Children's_Books_their_prevalence_and_influence_on_cognitive_and_affective_development (Hämtad 2017-03-15).

Butler, Judith (1990) *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. Tillgänglig på:
http://lauragonzalez.com/TC/BUTLER_gender_trouble.pdf (Hämtad 2018-01-26).

Codex (2018) *Forskarens etik*. Tillgänglig på: <http://www.codex.vr.se/forskarensetik.shtml> (Hämtad: 2018-04-17).

Eilard, Angerd (2008) *Modern, svensk och jämställd: om barn, familj och omvärld i grundskolans läseböcker 1962-2007*. Tillgänglig på:
http://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/5588/avhandling_eilard.pdf (Hämtad 2015-12-22).

Evans, Lorraine & Davies, Kim (2000) "No Sissy Boys Here: A Content Analysis of the Representation of Masculinity in Elementary School Reading Textbooks". *Sex Roles*, Vol. 42 no. 3/4 s. 255-270. Tillgänglig på:
https://www.researchgate.net/publication/226481990_No_Sissy_Boys_Here_A_Content_Analysis_of_the_Representation_of_Masculinity_in_Elementary_School_Reading_Textbooks (Hämtad: 2018-02-17).

Harding, Sandra (1986) *The Science Question in Feminism*. New York: Cornell University Press. Tillgänglig på: <https://scienceandsexuality.files.wordpress.com/2015/09/harding->

[science-question-in-feminism-copy.pdf](#) (Hämtad 2018-02-29).

Horgby, Anne-Charlotte (2006) "Pojkar behöver pojkböcker". Alba.nu. Tillgänglig på: <http://www.alba.nu/sidor/18891> (Hämtad: 2018-04-05).

Johansson, Lars-Göran (2005) "Kön, genus och orsaksurval". I Blomqvist, Martha (red) (2005) *Dialoger mellan kön och genus*. Tillgänglig på: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A274870&dswid=1926> (Hämtad 2018-02-1).

Kåreland, Lena (2008) *Barnlitteraturens utveckling i Sverige*. Tillgängligt på: <http://litteraturbanken.se/red/presentationer/specialomraden/BarnlitteraturensUtvecklingISverige.pdf> (Hämtad 2015-12-20).

Moi, Toril (1994) "Att erövra Bourdieu". Tidskrift för genusvetenskap. Tillgänglig på: <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/article/view/1983/1750> (Hämtad 2018-02-02).

Nationalencyklopedin (2018) "dikotomi". Tillgänglig på: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/dikotomi> (Hämtad 2018-05-09)

Steyers, Isabella (2014) "Gender representations in children's media and their influence". Campus wide information systems (1993) Vol. 31, No. 2/3, pp.171-180.^[1]_[5] Tillgänglig på: <http://search.proquest.com.proxy.mah.se/abiglobal/docview/1536416276/fulltextPDF?accountid=12249> (Hämtad 2015-12-02).

Wharton, Sue (2005) "Invisible Females, Incapable Males: Gender Construction in a Children's Reading Scheme". Language and Education, Vol. 19, No, 3, s. 238-251.

Tillgänglig på:

https://www.researchgate.net/publication/233476080_Invisible_Females_Incapable_Males_Gender_Construction_in_a_Children's_Reading_Scheme (Hämtad: 2018-04-15).

Ya-Lun, Tsao (2008) "Gender issues in young children's literature". Reading improvement (2008) Vol.45, No. 3, pp. 108-114. Tillgänglig på: <https://fu-ctge-5245.wikispaces.com/file/view/Tsao.pdf> (Hämtad 2015-12-02).

Empiriskt material

Widmark, Martin (2003) *Cirkusmysteriet*. Stockholm: Bonnier Carlsen

Widmark, Martin (2013) *Cykelmysteriet*. Stockholm: Bonnier Carlsen

Widmark, Martin (2014) *Brandkårs mysteriet*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Forts. bilaga 1

Vem har vilka yrken?
Vem gör vad?
Vilka färger används på vad/vem?
När används rörelseverb?
Vilka har kroppskontakt?
Hur är det med självkänsla/självförtroende?
Status i gruppen?
Vad leker de?
Vilka aktiviteter görs?
Vilka vårdar relationer
Vilka är utan relationer?
Var, Hur långt rör de sig? Vem leker med vem och var?
Vem lär dem något? Vad?

Vem har biroll/huvudroll?
Vilka presterar har ett yrke, gör en bragd?
Vilka intresserar sig för hem, trygghet intimitet?
Vem är rebellisk och aktiv?
Vem är anpasslig och passiv?
Vem är osäker och svag?
Vem är stark och självsäker?
Vem är överlägsen? Vem är underlägsen?
Vem är beroende?
Vem är oberoende?
Vem 'är självständig?
Vem är hjälplös?
Vem är i behov av tröst?
Vem har lite kroppskontakt?
Vem har stor aktionsradie?
Vem har liten aktionsradie ?
Vem sammankopplas med fart och rörelse?
Vem har små fina rörelser?
Vem.....?

Analysmall

Huvudkaraktär/er (I text)

- **Vem aktiv?**
 - Tar initiativ?
 - Tar beslut?
 - Inser ledtrådar?

- **Vem är passiv?**
 - Observerar/sammanfattar?
 - Följer?
 - Uppmuntrar/stödjer?

- **Beskrivning av karaktär/er (I text och bild)**
 - Utseende
 - Klädsel
 - Egenskaper
 - Personlighet och känslor: Vem är stark/svag, säker/osäker, glad/ledsen, rädd/orädd, bestämd/tveksam, aktiv/passiv.
 - Vilka färger används på vem/vad?

- **Sysselsättning**
 - Vem gör vad?
 - När används rörelseverb?
 - Vilka aktiviteter görs?
 - Vem sammankopplas med fart och rörelse?
 - Vem har stor aktionsradie och vem har liten aktionsradie?

Bikaraktär/er (I text)

- **Vem är aktiv?**
 - Tar initiativ och beslut
 - Förklarar
- **Vem är passiv?**
 - Position på arbetsplats
 - Observerar och följer andra
- **Praktiker**
 - Yrke
 - Ansvarsområden och intressen
- **Beskrivning av karaktär/er (I text och bild)**
 - Utseende
 - Klädsel
 - Egenskaper
 - Personlighet och känslor: Vem är stark/svag, säker/osäker, glad/ledsen, rädd/orädd, bestämd/tveksam, aktiv/passiv.
 - Vilka färger används på vem/vad?

Övriga illustrerade karaktärer (I bild)

- **Beskrivning av karaktär/er (I text och bild)**
 - Utseende
 - Klädsel
 - Egenskaper
 - Vilka färger används på vem/vad?

Bilaga 4

Mest utlånade barnböcker 2017 (topp tio listan)

1	Brandkårsmysteriet	Widmark, Martin
2	Cykelmysteriet	Widmark, Martin
3	Modemysteriet	Widmark, Martin
4	Fängelsemysteriet	Widmark, Martin
5	Födelsedagsmysteriet	Widmark, Martin
6	Simborgarmysteriet	Widmark, Martin
7	Diamantmysteriet	Widmark, Martin
8	Cirkusmysteriet	Widmark, Martin
9	Biografmysteriet	Widmark, Martin
10	Hotellmysteriet	Widmark, Martin

Stadsbiblioteket Göteborg. *Mest utlånade kapitelböcker 6-9 2017*. Tillgänglig på:

<http://www.stadsbiblioteket.nu/mest-utlanade-barnbocker-2017/> (Hämtad: 2018-04-04).